



”Våldet är som ett virus i Bronx”

Dödligt våld med skjutvapen hör till vardagen i USA. På ett sjukhus i Bronx, New York, *behandlas dödsskjutningar som ett virus som måste stoppas innan det sprids vidare.*



Jacobi Hospital i Bronx är en central plats för projektet Stand up to violence, som arbetar för att minska döds-skjutningar och gängvåld.

S

HAQUAN WILSON HADE just fyllt 21.

Klockan närmade sig elva en fredagskväll och Shaquan spelade tärning utanför en mataffär med några kompisar hemma i stadsdelen Soundview i Bronx, New York. En spenslig man med munskydd och svart munkjacka rörde sig genom den folksamling som stod runt tärningsspelarna.

Mannen drog fram en pistol, sköt Shaquan i bröstet och försvann snabbt därifrån. Shaquan fördes till Jacobi Hospital, ett stort sjukhus i närheten, där han dödförklarades.

KWAME THOMPSON, MORBROR till Shaquan, hade inte tid att sörja när han fick beskedet om skjutningen. I stället satte han direkt igång med den uppgift som alltid är hans när någon skjutits i Soundview: att bege sig till Jacobi Hospital och försöka hindra att våldet sprider sig och att en skjutning leder till flera.

– Jag kom dit precis när de hade dödförklarat honom och såg honom ligga där på en brits, berättar Kwame Thompson.

– Jag gick ut för att prata med hans vänner som var fruktansvärt arga. De fick komma och titta på honom två och två i taget. Det lugnade ner dem lite, så att jag kunde prata med dem. Jag visste att det fanns stor risk att de skulle försöka hämnas. Min roll är att försöka ställa mig emellan och stoppa sådant, säger Kwame Thompson.

Gärningsmannen är fortfarande okänd, enligt Kwame Thompson.

– Men det pågår en konflikt fram och tillbaka mellan två grupper av unga människor som inte gillar varandra.

Händelser som Shaquan Wilsons död är groteskt vanliga i USA. En av fem amerikaner uppger att en familjemedlem dödats av ett vapen (siffran inkluderar självmord) enligt en färsk undersökning från Kaiser Family Foundation, en stiftelse som studerar sjukvårdsfrågor. En av sex amerikaner har blivit vittne till en skjutning. Bland afroamerikaner är siffran en av tre.

KWAME THOMPSON ÄR del av projektet Stand up to violence som sedan nio år tillbaka arbetar för att försöka vända utvecklingen med Jacobi Hospital i Bronx som utgångspunkt. När någon kommer dit med en skottskada pratar en socialarbetare med den skadade så fort det är möjligt, försöker reda ut vilken konflikt som ligger till grund för skjutningen och kartlägger vad för slags stöd personen behöver.

Personer med stort förtroende på gatan i Bronx, ofta med egen erfarenhet av →

Kwame Thompson är del av projektet Stand up to violence och har personlig erfarenhet av gängvåld, hans brorson dog i en dödsskjutning.



våld och brottslighet, sätter igång med att försöka lösa konflikter och hindra hämndaktioner. Polisen blandas inte in i processen i det här skedet. Sedan sjösätts en individuellt utformad plan för den skadade, som kan innefatta terapi och hjälp med arbete, bostad, hälsa och familjerelationer.

ATT VANDRA RUNT med Kwame Thompson i Soundview tar tid. Var femte meter stannar han till och hälsar på en ny person med ett avancerat handslag. Alla verkar känna Kwame. Vid hörnet där hans brorson dog den där julikvällen för tre år sedan står en man och säljer lokalpatriotiska t-shirts som uppmärksammar att det i år är 50 år sedan hiphop-genren föddes här i Bronx. Men stadsdelen, till stor del fattig och afroamerikansk, är också känd för att ha flest skottskador och dödsfall i skjutningar per invånare i New York, och högst andel barn under 18 som drabbas av skottskador.

I dag är Kwame Thompson klädd i mörkgrå kostym och senare på eftermiddagen ska han i sin roll som pastor hålla in en begravning i Harlem. Han vinkar till en polisbil som kör förbi. Det hade han inte gjort förr i tiden. Från 12 års ålder fram till början av 30-årsåldern rörde han sig i kretsarna kring ”Sex Money Murder”, ett gatugäng i Bronx som bland annat ägnat sig åt narkotikalangning. Han minns hur tre av hans vänner sköts till döds och fick en gemensam begravning.

– Jag glömmer aldrig synen av de där tre kistorna

bredvid varandra i kyrkan. Det är ett trauma som sitter i fortfarande, säger Kwame Thompson.

– Jag hamnade aldrig i fängelse, tack gode Gud. Men jag blev knivhuggen en gång. Många människor som jag kände mördades, och några vänner sitter inne på livstid.

Hans bakgrund på fel sida om lagen gör att han har respekt i Soundview, som han kan använda när han medlar i konflikter och försöker förhindra hämndaktioner efter skjutningar.

– När jag pratade med min systersons vänner på sjukhuset försökte jag vända uppmärksamheten mot hans dotter. Jag sa åt dem att han hellre hade velat att ni finns här för henne, än att ni riskerar livet eller ett långt fängelsestraff i en hämndaktion. Jag har den dialogen med hans vänner än i dag.

Att Jacobi Hospital fungerar som bas för arbetet mot vapenvåld är logiskt. Tack vare att projektet håller till på ett sjukhus blir det möjligt att inleda anti-våldsarbetet direkt efter en skjutning, när känslorna bland anhöriga och vänner till offret är som hetast. Men det handlar också om synen på våld som ett folkhälsoproblem.

– Vi behandlar våld som en smittsam sjukdom som sprider sig från individ till individ, förklarar Noe Romo, som är medicinsk chef för Stand up to violence när vi träffar honom på Jacobi Hospital.

– Nu är skottskador den vanligaste dödsorsaken i USA, och det ser vi sorgligt nog tydligt här i Bronx. Det tär definitivt på psyket bland läkarna som behandlar de här patienterna. Vi har så många skottlossningar att vi måste kämpa för att inte vänja oss, säger Noe Romo.

TANKEGÅNGARNA OM VÅLD som en smittsam sjukdom kommer från den amerikanska epidemiologen Gary Slutkin. I slutet av 1980-talet och början av 1990-talet arbetade han för Världshälsoorganisationen med att försöka hejda hiv-epidemin i Öst- och Centralafrika.

1995 återvände han till USA och flyttade till Chicago för att ta hand om sina föräldrar. Staden var mitt i en våg av vapenvåld med 900 mord om året. Han kunde se att våldet var samlat i kluster i vissa områden, precis som smittoutbrott under en pandemi. Våld har också en spridningseffekt, som ett virus. Om någon utsätts för våld är risken mycket högre att personen själv kommer att utföra en våldshand-

↓ Vi behandlar våld som en smittsam sjukdom som **SPRIDER** sig.

ling, till exempel som hämnd. De som faller offer för vapenvåld löper dessutom stor risk att bli offer på nytt. En av fem överlevande offer för vapenvåld i USA dör av ett annat skottdåd inom fem år. Även personer i offrets omgivning löper större risk att utsättas för våld, eftersom de kan bli indragna i konflikter eller bli skjutna av misstag. När det inträffar många skjutningar i en stadsdel växer en norm fram som säger att man löser konflikter genom våld.

– Det finns en växande mängd forskning som visar på en långvarig effekt på ett barns hjärna bara av att höra skottlossning, att känna någon i kvarteret som mördats och att ha våld som en normal del av vardagen, säger Noe Romo.

– Det påverkar inte bara risken att utveckla sjukdomar i framtiden, utan också barnets framtida akademiska och socioekonomiska situation.

Själv har Noe Romo klarat sig bra, trots att han växte upp i östra Los Angeles på 1980- och 1990-talet i kvarter som präglades av gängkrig och hög brottslighet. →

Noe Romo är medicinsk chef för projektet på Jacobi Hospital - där skjutningarna och våldet klassas som ett folkhälsoproblem.



Utbildning av konfliktmedlare på Jacobi Hospital.





I Soundview verkar alla känna Kwame Thompson. Var femte meter stannar han till och hälsar på en ny person.

– Vi brukade ha övningar i lågstadiet för vad vi skulle göra om det blev drive-by-skjutningar. Det var skjutningar hela tiden. Jag hade familjemedlemmar och vänner till familjen som blev mördade. Jag var ett av de ”snälla” barnen i kvarteret. De äldre gängmedlemmarna sa åt folk att lämna mig i fred, eftersom jag var duktig i skolan. Det är jag väldigt tacksam för. Många av dem är borta i dag.

GRUNDEN I VIRUSBEKÄMPNING är att samla data för att kartlägga exakt var spridningen av sjukdomen är som störst. Sedan gäller det att försöka stoppa spridningen i de områdena. För att hindra smittor som aids, tuberkulos och ebola har det handlat om att sätta in folkhälsoinsatser och försöka ändra beteenden, bland annat genom att sprida nya vanor kring saker som hygien och sex. Slutkin ställde sig frågan om det skulle vara möjligt att bekämpa vapenvåld med metoder som inspirerats av virusbekämpning: Hitta och avbryt konflikter. Identifiera och behandla de individer som löper störst risk att drabbas. Förändra normer i samhället. Han utvecklade en metodik för att hejda spridningen av våld som epidemi som kretsade kring att rekrytera personal med trovärdighet i lokalsamhället, ofta med kriminell bakgrund, för att nå ut till de som var mest ”smittsamma” när det gäller att sprida våld. Tanken är att stoppa våldsepidemin genom att förändra beteenden och normer i samhället, genom social inlärning där man imiterar andras beteende.

– I Soundview kan normerna handla om att man måste bära vapen, att man måste slå tillbaka om någon betar sig respektlöst och att man inte säger något om ett brott begås i ens närhet, säger Kwame Thompson.

Normerna och en god tillgång på vapen gör att obetydliga konflikter och rivaliteter lätt leder till dödligt våld bland en liten grupp personer, framförallt unga män.

– Det är där Kwame och hans team kommer in i bilden med olika medlingsstrategier, som visar att det går att hitta alternativa lösningar, säger Noe Romo.

– Ofta visar det sig att ingen av sidorna vill skjuta, de är bara rädda för att motståndarsidan ska skjuta.

NÄR DET GÄLLER riskbeteenden som att äta för mycket onyttig mat, att ha sex utan kondom eller att röka har det länge setts som en självklarhet att läkare ska uppmuntra patienter att ändra beteendet, som att inleda ett bantningsprogram, använda kondom eller sluta röka i stället för att vänta på att de ska få en hjärtattack, hiv eller lungcancer. Men när det gäller våld har ofta lösningen setts som att den ligger hos rättssystemet, och att våldsamhet är ett medfött och

oföränderligt beteende. Svaret i USA har ofta blivit hårdare straff, trots att det på egen hand i regel inte visat sig leda till mindre våld.

I Chicago nådde Gary Slutkins metod, som kom att kallas Cure Violence, snabbt stor framgång efter att den började tillämpas i staden år 2000. I West Garfield Park, en av de mest våldsamma delarna av staden, minskade skjutningarna med 68 procent. Cure Violence expanderade till sex andra stadsdelar med höga mordsiffror och inom ett år minskade skottlossningarna med i genomsnitt 30 procent. Resultaten har delvis förklarats med att mordtalen sjönk över hela landet, men Cure Violence-metoden spred sig. Sedan dess har den tillämpats runt om i USA och världen, däribland i Trinidad, Honduras och Skottland.

Samtidigt har effektiviteten ifrågasatts. En studie från 2020 från John Jay College i New York om alternativ till polisarbete kallar Cure Violence-metodens resultat för ”lovande men blandade”. Kritiker menar att det är svårt att mäta effekten på brott som ännu inte inträffat och att det är svårt att veta om minskningar av våld beror på medlarna eller andra faktorer. En annan kritik är att människor med svåra trauman inte nödvändigtvis är bäst rustade att ta de psykiska och fysiska riskerna som medlande i konflikter på gatan för med sig.

STAND UP TO Violence-projektet har pågått i nio år på Jacobi Hospital. Enligt sjukhusets uträkningar har det varit framgångsrikt. Hittills har programmet behandlat över 1 700 offer för våldsbrott och minskat vapenvåldet i området med 59 procent enligt en studie som nyligen publicerades i tidskriften Hospital Pediatrics. Även om resultaten varit goda är Noe Romo inte nöjd.

– Ja, vi har minskat våldet i området och ja, vi har förbättrat läget för patienterna, säger Noe Romo.

– Men så länge vi fortsätter att se patienter komma in på sjukhuset med skottskador har vi jobb kvar att göra.

Jonas Cullberg är frilansjournalist i New York.

LYSSNA GRATIS
VIA PODPLAY.SE



DOKUMENTÄRA BERÄTTELSE

AV JOURNALISTERN SIDIRI EKENRYD & YLVA AGELII

ALLA MÄNNISKOR HAR SINA UNIKA LIVSHISTORIER.

Fängslas du också av sanna berättelser från verkligheten runt om oss? Sätt i hörlurarna och lyssna till när människor delar med sig av sina livsavgörande ögonblick - berättelser där man lär sig om både sig själv och andra.

I avsnitten från podcasten Dokumentära Berättelser får du under 30 minuter djupdyka ner i en gripande historia. Där behandlas ämnen så som slutna rörelser, parapsykologi, kärlek och relationer, brott och straff samt psykisk ohälsa.

Gör som 30 000 andra och lyssna på Dokumentära Berättelser.

PODPLAY